

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Дизайн, Образотворче мистецтво, Аудіовізуальне мистецтво та медіа комунікації	Рівень вищої освіти	1-й (бакалаврський)
Кафедра	Графічного дизайну, Дизайну, Графіки, Монументального живопису, РЕТМ, Живопису, Візуальних практик	Рік навчання	3
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	За вибором
Спеціальність	021 Аудіовізуальне мистецтво та виробництво 022 Дизайн 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестри	1

Пропаганда в сучасному суспільстві

Семестр 1

Викладач Штан Геннадій Валерійович, PhD (канд. іст. наук)
E-mail shtaing.gennady@ksada.org
Заняття

Консультації
Адреса к. 207, поверх 2, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон 0502787299

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Офіційним каналом комунікації з викладачем під час воєнного стану є онлайн-заняття, месенджери (Телеграм, Viber), електронна пошта та телефон і тільки у робочі дні.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Наявність мінімальних навичок користування комп'ютером із операційною системою Windows версії не нижче Windows 7, Microsoft Office 2007 або вище, браузером.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

1. Андрущенко Т. В., Зеленін В. В. Психологія політичної пропаганди: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів. Київ, 2022. 100 с.

2. Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : збірник статей / редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ: Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. 400 с.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

1. https://detector.media/category/propahanda_vplyvy/ – матеріали із теорії та практики пропаганди ресурсу «Детектор медіа».
2. <https://texty.org.ua/tag/propahanda/> – матеріали із теорії та практики пропаганди ресурсу «Тексти».

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Комп'ютерна техніка: комп'ютер або ноутбук з можливістю виходу до мережі Інтернет. Операційна система комп'ютера: Windows 7 або новішої версії. Програми, необхідні для виконання завдань: браузер, оновлений до останньої версії (Firefox, Chrome); Microsoft Office 2007 або новішої версії.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою курсу є надання студентам теоретичних та практичних знань та умінь в галузі сучасної пропаганди в умовах підготовки та ведення суспільних конфліктів в умовах інформаційного суспільства. Завданням курсу є: дати слухачам максимально повну інформацію, теоретичні та практичні навички щодо сутності та особливостей спрямованого інформаційного впливу, основними його ознак та характеристик; дати розуміння розвитку методик пропаганди протягом ХХ – поч. ХХІ століття у залежності від державного устрою та ідеології конкретної держави у причинно-наслідковій послідовності; розкрити причини успіхів та невдач конкретних методик впливу; розглянути нові тенденції пропаганди із використанням психологічних особливостей людини та сучасних інформаційних технологій.

Кінцевою метою курсу, зокрема, є надання студентам повного розуміння сучасної російської пропаганди та захист від її проявів.

КОМПЕТЕНТНОСТІ

Загальні:

Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми, пов'язані із виявленням правдивої інформації в сучасному інформаційному суспільстві.

Здатність діяти соціально, відповідально та свідомо, бути активним членом сучасного суспільства із власною позицією.

Спеціальні:

Здатність переосмислювати базові знання, демонструвати розвинену творчу уяву, розвивати критичне мислення.

Здатність виділяти пропагандистські наративи в інформації ЗМІ, соціальних мережах, інших ресурсах.

Здатність трактувати та інтерпретувати формотворчі мистецькі засоби пропаганди як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку конкретного суспільства із розумінням засобів маніпулювання свідомістю об'єктів, які можуть бути використані при цьому.

Здатність формувати мистецькі (в галузі образотворчого мистецтва, реклами) концепції протидії інформаційному впливові на підставі проведення дослідження тих чи інших аспектів пропагандистських засобів на основі позиції члена сучасного демократичного суспільства.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації на основі критичного мислення.

Здатність ефективно порівнювати джерела інформації, робити логічні та аргументовані висновки.

Здатність розв'язувати складні задачі та проблеми у галузі аудіовізуального мистецтва, дизайну, образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва при роботі із аудіовізуальною інформацією під час практичної діяльності або у процесі навчання.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається необхідністю отримання студентами знань та умінь з теорії та практики пропаганди в сучасний період. У курсі розглядається та аналізується пропаганда напередодні та в ході основних міждержавних конфліктів ХХ – початку ХХІ століття, її еволюція та суспільний вплив. Студенти, на основі конкретних прикладів із використанням мистецьких засобів, вчать простежувати причинно-наслідкові зв'язки, виявляти прихований вплив пропагандистських засобів у суспільстві, засобах масової інформації, мережі Інтернет, виявляти маніпуляції, фабрикації та фальсифікації фактів. Особливу увагу приділено пропаганді РФ: розглянуто її витоки, особливості, концепції, методи та їх практичну реалізацію в агресії проти Української держави та світу.

Дисципліна вивчається протягом одного семестру 1-го курсу (1 кредит ECTS, 34 навчальних години, в тому числі 30 годин – лекційні). Всього курс має 3 модулі та 7 тем (окремі теми розглядаються протягом декількох занять).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПРОПАГАНДА У ХХ СТОЛІТТІ.

Тема 1. Заняття 1. Вступ до курсу. «Війна за закінчення усіх війн».

Визначення мети і задачі курсу, форм проведення лекцій, практичних занять, проміжного та підсумкового контролю знань. Надання списку основних та додаткових джерел інформації для самостійного опрацювання матеріалу з дисципліни.

Визначення основних Пропаганда на початку ХХ століття. Особливості пропаганди держав Антанти та Четвертного блоку в 1914-1918 роках.

Тема 2. Заняття 2. Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 1). «The Reich will rise Propaganda, the Reich will rise to last a thousand years».

Третій рейх: особливості державного устрою та системи пропаганди. Концепції, характерні риси нацистської пропаганди. Особливості роботи на внутрішню та зовнішню аудиторію, причини ефективності. Основні риси пропаганди Великої Британії, США та Японської імперії.

Тема 2. Заняття 3. Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 2). «... Занесена над нами рука агресора була відведена рукою товариша Сталіна».

Пропаганда СРСР на початку Другої світової війни: «польський похід». Зв'язок, спадковість пропагандистських концепцій та прийомів із попереднього періоду її розвитку (1917 – 30-і рр.). Інформаційне забезпечення агресії СРСР проти Фінляндії. Радянська пропаганда на початку війни на Східному фронті, причини її неефективності. Еволюція радянської пропаганди у 1942-1945 роках, концепція «вбий німця».

Тема 3. Заняття 4. Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 1). «War never changes».

«Холодна війна» ХХ століття як ідеологічне протиборство двох систем: причини, мета, засоби, відображення у інформаційній сфері. Корейська війна як перший прояв широкої інформаційної війни систем.

Тема 3. Заняття 5. Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 2). Пропаганда як «рука вільного світу».

Конфлікт у В'єтнамі як відпрацювання тактики психологічних операцій. Особливості

пропаганди США та ДРВ. Вирішальна роль інформаційного фактору на хід війни.

Інформаційне забезпечення військових операцій США у 80-х роках як невід'ємна частина сучасного конфлікту. Операція «Буря в пустелі» як успішне відпрацювання сучасних концепцій впливу на волю ворога до спротиву.

Тема 3. Заняття 6. Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни.

Психологічні операції (лекція 3). Радянська пропаганда після Другої світової війни: «Інтернаціональний обов'язок».

Нові завдання радянської пропаганди та засоби їх реалізації. Інформаційне забезпечення агресивних дій СРСР проти Угорщини (1956 р.), Чехословаччини (1968 р.), Афганістану (1979-80-і рр.).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРОПАГАНДА НА СТИКУ XX – XXI СТОЛІТЬ

Тема 4. Заняття 7. «Кінець історії» та початок нової ери інформаційної війни у внутрішній та зовнішній політиці.

Концепція «Кінця історії» Ф. Фукуями як вияв сподівань епохи після закінчення Холодної війни. Інформаційні конфлікти 1990-х та початку 200-х років: Перша та Друга чеченські війни, операції «Союзницька сила» та «Свобода Іраку». Початок нового витку інформаційного протистояння Росії та Заходу.

Тема 5. Заняття 8. Свідомість vs диктат: нові інструменти пропаганди.

Психологічні інструменти, які використовуються сучасною пропагандою: міфологічна свідомість, когнітивний дисонанс. Конспірологія як інструмент впливу на свідомість: механізм дії та використання в пропаганді. Механізми використання примушення до дій без усвідомлення об'єктом: примус до насильства, контроль свідомості в тоталітарних сектах. Вплив сучасних технологій: особливості роботи соціальних мереж та їх роль у суспільстві. «Епоха постправди» та політична пропаганда.

Заняття 9. Пропаганда початку XXI століття: узагальнення.

Інформаційні впливи та протистояння у XXI столітті: епідемія COVID-19 (2021 р.), конфлікт на Близькому Сході (2023 – 2024 рр.). Обговорення та порівняння особливостей ідеології та пропаганди у цей період.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. СУЧАСНА РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДА

Тема 6. Заняття 10. Сучасна російська пропаганда: передумови проблеми.

Особливості російської історії як фактор, що сприяв виникненню загрози. Зв'язки та відмінності Росії від держав Заходу.

Тема 7. Заняття 11. Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 1). Проблеми самоусвідомлення.

Виникнення ідеї пропаганди як інструменту глобального впливу. Основа російської пропаганди: роль державного устрою та суперечності створення ідеології. Концепції сучасної російської пропаганди.

Тема 7. Заняття 12. Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 2). Зброя проти свідомості.

Прийоми та інструменти російської пропаганди. Особливості роботи на різні цільові аудиторії всередині країни, на різні держави та частини світу. Російська пропаганда в культурі: література, музика, кінематограф.

Тема 7. Заняття 13. Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 3). «Народжені в СРСР».

Концепції, прийоми та інструменти російської пропаганди щодо України та українців. Особливості антиукраїнської пропаганди рф у роботі на російську, українську та зовнішню цільові аудиторії. Антиукраїнська пропаганда рф до початку широкомасштабного вторгнення (2004 – 2021 рр.).

Тема 7. Заняття 14. Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 4). «Totalen Krieg 2.0».

Внутрішня та зовнішня пропаганда рф в ході широкомасштабного вторгнення з лютого 2022 року. Фактори, які впливали на її розвиток, періодизація та еволюція.

Заняття 15. Російська пропаганда: власний погляд.

Обговорення проявів та інструментів впливу пропаганди рф за власним досвідом слухачів курсу.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних занять та самостійної роботи. Самостійна робота здобувача спрямована на закріплення лекційних тем, розвиток критичного мислення студентів. Зміст самостійної роботи складає підготовка есе за запропонованими темами із подальшим обговоренням матеріалу в аудиторії.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для отримання заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу самостійної роботи та усне опитування з теоретичних понять наприкінці семестру. Для тих студентів, які бажають покращити свій результат, можливе повторне складання усного опитування, але не більше одного разу.

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів.

У разі пропуску студентом занять, він має самостійно опрацювати матеріали відповідних тем. Довгострокова відсутність студента на заняттях без поважних причин та невідпрацювання пропущеного матеріалу дає підстави для незаліку з дисципліни.

Вітається активна участь в обговореннях на запропоновані теми, власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції.

У разі відрядження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю зі студентами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTI

Пропускати заняття без поважних причин неприпустимо (причини пропуску мають бути підтвержені). Запізнення на заняття без поважних причин є небажаними.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, есе, при складанні заліку тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності є неприпустимими.

РОЗКЛАД КУРСУ

№	Дата	Теми	Тип заняття	Кількість годин
1	5 вересня 6 вересня	Вступ до курсу. «Війна за закінчення усіх війн»	Лекція	2
2	12 вересня 13 вересня	Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 1)	Лекція	2

3	19 вересня 20 вересня	Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 2)	Лекція	2
4	26 вересня 27 вересня	Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 1)	Лекція	2
5	3 жовтня 4 жовтня	Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 2)	Лекція	2
6	10 жовтня 11 жовтня	Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 3)	Лекція	2
7	17 жовтня 18 жовтня	«Кінець історії» та початок нової ери інформаційної війни у внутрішній та зовнішній політиці	Лекція	2
8	24 жовтня 25 жовтня	Свідомість vs диктат: нові інструменти пропаганди	Лекція	2
9	31 жовтня 1 листопада	Пропаганда початку XXI століття: узагальнення	Лекція	2
10	7 листопада 8 листопада	Російська пропаганда: передумови проблеми	Лекція	2
11	14 листопада 15 листопада	Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 1)	Лекція	2
12	21 листопада 22 листопада	Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 2)	Лекція	2
13	28 листопада 29 листопада	Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 3)	Лекція	2
14	5 грудня 6 грудня	Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 4)	Лекція	2
15	12 грудня 13 грудня	Російська пропаганда: власний погляд	Лекція	2

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
Написання есе 1	Перевірка викладачем	0-20
Написання есе 2	Перевірка викладачем	0-20
Складання заліку (усне опитування)	Перевірка викладачем	0-60
Всього балів		100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	0–20	Критерії
A	90-100	Студент в повному обсязі опанував матеріал тем, продемонстрував вміння працювати із інформацією, мислить критично, ідентифікує, аналізує та інтерпретує засоби пропагандистського впливу.
B	82-89	Студент в цілому опанував матеріал тем, продемонстрував вміння працювати із інформацією, ідентифікує, аналізує та інтерпретує засоби пропагандистського впливу, але допускає фактичні помилки.
C	75-81	Студент в цілому опанував матеріал тем, продемонстрував вміння працювати із інформацією, але допускає фактичні помилки, не в повній мірі розуміє матеріал.
D	64-74	Студент опанував матеріал теми, але зробив значні помилки.
E	60-63	Студент опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, погано розуміє матеріал.
FX	35-59	Студент недостатньо опанував матеріал, зробив значні помилки, погано розуміє матеріал.
F	1-34	Студент не опанував матеріал, зробив багато принципіальних помилок.

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за високу якість есе (використання додаткової інформації, логічність та аргументованість викладу, висновки), а також за активну участь в обговоренні тем в ході практичних занять. Максимальна кількість балів: 10 (5+5).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**Базова**

1. Висоцький О. Ю. Постправа: концептуальні та праксеологічні виміри // Грані: науково-теоретичний альманах. 2018. Т. 21, № 10. С. 128 – 133.
2. Волковский Н. Л. История информационных войн. Ч. 1. СПб.: Полигон, 2003. 508 с.
3. Волковский Н. Л. История информационных войн. Ч. 2. СПб.: Полигон, 2003. 735 с.
4. Желев Ж. Фашизм: тоталитарное государство. М. : Новости, 1991. 334 с.
5. Зімбардо Ф. Ефект Люцифера: чому хороші люди чинять зло. Київ: Yakaboo Publishing, 2017. 584 с.
6. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики: Навчальний посібник/ за науковою редакцією В. В. Різуна. К.: Центр Вільної Преси, 2010. 258 с.
7. Історія інформаційно-психологічного протиборства: підручник / за заг.ред. Є. Д. Скулиша. Київ: Науково-видавничий відділ Національної академії СБУ, 2012. 211 с.
8. Капелюшний А. Девіатологія мас-медіа : практикум. Львів, 2000. 208 с.
9. Мілгрем С. Покора авторитету: погляд експериментатора [пер. з англ. А. Ящук]. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 287 с.

10. Мороз О. Як не стати овочем: інструкція з виживання в інфопросторі. Харків :Vivat, 2021. 208 с.
11. Петрик В.М., Остроухое В.В., Штокеиш О.А. та ін. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: навчальний посібник. К.: Росава, 2006. 208 с.
12. Померанцев П. Це не пропаганда: подорож на війну проти реальності. Київ: Yakaboo Publishing, 2020. 288 с.
13. Почепцов Г.Г., Чукут С.А. Інформаційна політика: навч. посіб. Київ : Знання. 2001. 663 с.
14. Публіцистика. Масова комунікація: медіаенциклопедія / За загальною редакцією В. Іванова. К.: АУП, ЦВП, 2007. 778 с.
15. Різун В. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2013. 352 с.
16. Снайдер Т. Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка. Львів: Човен, 2020. 392 с.
17. Тимчук Д., Карін Ю., Машовець К., Гусаров В. Вторгнення в Україну: хроніка російської агресії / група «Інформаційний спротив». Київ : Брайт Стар Паблішинг, 2016. 239 с.
- 18.

Допоміжна література

19. Бернерс-Лі Т. Заснування Павутини: З чого починалася і до чого прийде Всесвітня мережа. Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. 207 с.
20. Черник П. П., Шумка А. В. Інформаційно-психологічні операції у війнах та збройних конфліктах другої половини ХХ – початку ХХІ ст. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 634: Держава та армія. С. 126–133.
21. Щербаченко Т. Як не заблукати в павутині. Львів: Видавництво Старого Лева, 2013. 104 с.
22. Яцимірська М.Г. Прагматично-комунікативні особливості вербальної комунікації в Інтернеті // Пресознавчі студії : історія, теорія, методологія : [Зб. праць кафедри української преси і дослідницького центру історії західноукраїнської преси]. Львів, 2007. Вип. 8. С. 245–246.
23. Brotherton R. Suspicious Minds: Why We Believe Conspiracy Theories. London: Bloomsbury Sigma, 2015. 304 p.
24. Guriev S., Treisman D. Spin Dictators: the changing face of tyranny in the 21 century. Princeton: Princeton University Press, 2022. 360 p.
25. Deutschmann P., Herlth J., Woldan A. (etc.). “Truth” and Fiction: Conspiracy Theories in Eastern European Culture and Literature. Bielefeld: Transcript Verlag, 202. 384 p.
26. Tavriss C., Aronson E. Mistakes were made (but not by me): why we justify foolish beliefs, bad decisions, and hurtful acts. Mariner Books, 2020. 464 p.